

kon áthatolunk s alig találunk egy-egy pálmát, melynek árnyékában pillanatra megpihenhetünk. A lakosok nagyrésze a Padias folyó kiadásaitól várja minden-napi ételmét s még nagyobb része tömérdek kiutéseknak s más betegségeknek alávetve, keleti szokás szerint — vándor-czigányoknál is nyomorultabb helyzetben — a városok kapui előtt tétlenül lézeng. Ott benn a sziget mélyében az Olympus s Adelphe hegylánczok tövében buja tenyészhet, így beszéltek ezt egyes remetéket s a török csendőrök, kik e rengetegbe is behatoltak; de ki élvezheti mindezt, ha élete s egészsége ott örökké fenyegetve van?

Kétségkívül másként volt ez hajdan. Famagosta város képén láthatják olvasóink a még romjaiban is hatalmas goth templomot, a multak dicső emlékét, mely a piszkos egyenes fedelű keleti lakházak között oly büszkén emelkedik ki. A Lusignanok gazdag korszakából való ez, midőn a Cyprus szigetén talált arany-, ezüst- és rézbányák, a már Homér által dicsőített drága kövekkel együtt annyi idegent vonzottak ide, azon korból, midőn e sziget földje még csaknem munka nélkül busán táplálta lakosait. Cyprus királyai e korban a művészet és tudomány első rangu pártfogói, hatalom s gazdagság tekintetében pedig sok híres birodalom urának versenytársai voltak. Az utolsó uralkodó Lusignan is, ki 1473-ban halt meg, élénk emléket hagyott hátra azon fejedelmi pompa által, melyet kifejtett, midőn Velenceze világhírű szép leányát Cornaro Katalint, a művészek ezen eszményképét, nőül vette.

De a régi dicsőség már eltűnt, s csak egy maradt meg belőle, mi örök s változhatatlan: a természet szépsége. Még mai kopasz sziklái is vonzólag hatnak reánk. Egyik képünk a „Százegy ház“ romjait mutatva Leukosia és Cerinia között, élénk fogalmat nyújt a természet szépségéről. Mily mások lettek az emberek! Ott, hol vérfürdőt rendeztek a perzsák s görögök, hol a zsidók is egy lázadás alatt (melynek következménye lón Jeruzsálem lerombolása) kétszáz ezer római és keresztényt gyilkoltak le, hol három századon át kegyetlenkedtek a török kényurak s egyik megszárlás a másikat követte, hol a pusztító nyavalyák megölik az emberben a rendszert erkölcsi törvényét: ott nem csoda, ha jelenleg koldusokból s rablókból áll a nép zöme s a régi műveltség s ipar nyomai annyira elvesztek.

Nem is a nép, nem a multak emléke az, a mi a számitó angol népet arra bírta, hogy e szigetet nagy áldozatok árán is birtokába vegye. A népet rendszeres közigazgatás, méltányos igazságszolgáltatás idővel megjavíthatja, az angol tudomány és ipar legalább részben ismét elővarázsolhatja a föld kincseit is; de mindennél fontosabb reájok néve — a sziget fekvése. Larnaka kikötője, melyről harmadik képünk nyújt némi fogalmat, a sziget délkeleti részén az angol világhatalom egyik fontos pozíciójává lenni van hivatva.

Cyprus szigete csak 45 tengeri mérföldre van Kis-Ázsia partjaitól, a Suez-csatorna torkolata 230 tengeri mérföld távolban fekszik tőle. Gibraltar, Malta és Cyprus, miként azt Cyprus elfoglalása óta a politikai lapok is oly gyakran emlegették, egy láncszemet képez, melynek

segélyével a brit oroszán három világrész s az annak partjait nyaldosó hatalmas Földközi-tenger felett lesz képes uralkodni. Gyümölcsökben még mindig gazdag a föld s a benföld magas hegyei, melyek közt nem egy 8—10 ezer lábnyira is emelkedik a tenger színe felett, sok kincset rejthetnek magukban, melyek a Homér által „rézgazdag“-nak nevezett sziget régi dicsőségét ismét felújíthatják. S a világhatalom és nagykereskedés mellett, sőt talán még azok előtt, jogot formál magának e szigethez a tudomány is. E helyen, hol rég eltűnt nemzetek találkoztak addak egymásnak, a hol tömérdek nép élte át virágzó korát s a nemzetek leggenialisabbika, a görög, bölcséjét keresi, a földön szétszórvva fekvő romok s a szakadatlanul egymás után következő elfedett sirhantok megbecsülhetetlen kincseket rejtnek. Mióta Schliemann megtalálta Priamus s Agamemnon kincseit, e romokat meg szoktuk többre becsülni. E hó 13-án léptek be századok óta az angolok ismét a szigetre s a hellen korszak regebus napjaiért lelkesülő oxfordi s cambridgei tudósok már is a legvérmesebb reményeket kapcsolják a szép jövőhöz, melyet az archaeologia tudománya nyer Cyprus meghódítása által. S méltán is. Alig egy pár hónapja, hogy a derék Cesnola, a cyprusi amerikai konzul, Larnaka környékén saját költségén tett ásatainak eredményével bámulatra gerjeszté a tudós világot.

De elég legyen ennyi. A Néva partján élő szerény öreg nyugodtan tekinthet híres ősei birtokának új öröklőire. A középkor fénye talán nem tér vissza többé soha, de jön helyette egy szebb s mindenesetre hasznosabb ujkor, mely méltán fogja egykor emlegetni, hogy Cyprus szigetének elfoglalása az angolok által a művelődés egy új csillagának feltünése volt, mely a hajdan oly dicső s ma oly nyomorult kelet népeire fokozatosan fogja varázsfényét kiárasztani.

György Aladár.

Gödöllön.

Lombos erdők nyájas, elragadó tája!
Tied az én szívem minden érző szála;
Tied a szív, lélek, a kedély, az eszme, —
Légy örökre áldva, igazán szeretve.

A lehajló fákon minden kicsiny levél
Kedves emlékeket, drága multat regél;
Körültéte a fű, a virág a réten,
Fényes lepke, bogár — mind azt sugja nékem.

Hogyha a kelő nap ráhull a tetőkre,
Meglöpöm a sugárt, én járok előtte, —
Én aranyozom be azt a fehér házat:
Benne van lakása szerető anyámnak.

Oh! mennyi öröm is ért már engem itten!
Nem is vagyok szegény, velem jár e kincsem;
Velem jött bárhova, akármerre jártam, —
Szebb lett tőle a nap, gyönyörűbb az álmam!

S hogyha közé-közbe nekünk állt a bánat,
Elűztük mi gyorsan, mint a hogyan támadt.
A hol a szív szeret, ez a szokás járja:
Eso után kisűt lelkünk szivárványa . . .

S a hol én időztem, jóvóméno gyermek,
Nekiszegődvé a gondtalan örömnek;
Ott most kicsi lányom játszadoz a porba' —
Feleségem őzi, vállamra hajolva.

Minő boldogság az ilyenkor szivemben!
Nem is volt immár mód sorsom elviselnem.
Ér elég csalódás, üldözöm százak:
Ettől a sugártól — minden köny felszárad.

Lombos erdők nyájas, elragadó tája!
Tied az én szívem minden érző szála;
Tied a szív, lélek, a kedély, az eszme, —
Légy örökre áldva, igazán szeretve . . .

Hajnik Béla.

Kárpáti képek.

IV. A Haramia-kőnél.

Ha a két Tátra-Füred gondosan ápolat sétatujait egymás hosszába fűzők, több mérföldre nyúló fenyvesikátor kerülne ki belőlök, melynek hosszában megtalálnók az u. n. „csodafát“, öt szál fenyőt egymás mellett, mint az orgona-sipokot egy közös törzsből kinőve, a Máriássy-rétet, az erdei mulatságok erdővel és patakkal szegélyezett bársonygyepű kedvenc helyét; a „daraforralót“ (Grützkocher), melynek gyönyörű forrása mellől a fenyvek csucsa fölött gyönyörű kilátás nyílik a Kárpát szirke ormaira, a „Károly-magasának“ kereszttel havasi fennsíkot, hol a fürdő egy pinczéje fekszik eltemetve, a ki itt, így mondják, föbe löte magát, mert beleszeretett egy grófnéba; a csak ezidén fölfedezett Ilka-vizesést; a „szép kilátást“, mely Uj-Tátra-Füredtől csak tíz percznyire esik és sok más kedves pontot, a hol oly szivesen elandalog a vándor.

De a vidék valami zordabb, vad-romantikus élvezetre ingerel s elhagyja a kényelmes sétatut, hogy fölkeressük a szűz természetet a maga ősi eredetiségében, a hol még nem szabályozta a civilizáció, bár ösvényt bele már is tört magának.

És ebbeli szándokunkat még jobban ingerli annak a helynek a neve, melyet a rövidebb partiek között emlegetni hallunk: „Haramia-kő“.

Hogy ne keressük fel, mikor oly borzadalmasan hangzik, holott már csak kő, a haramia-bandát rég fölalkasztotta a statárium, még pedig nem is annak rendje és módja szerint a nyakánál, hanem az oldalbordájánál fogva. A banda kapitánya még ki is szitt az akasztófán egy pipadohányt előbb, — csak azután halt meg. Így tartja ezt a hagyomány.

Ugyanazon az uton, mely a „szép kilátás-hoz“ vezet, találjuk a póznát az utmutató táblával, melyre föl van írva a hívogató szó: „A haramia-kőhöz“.

Ez az út már nincs oly szépen simára gyalulva, mint a sétatutak. Köves, törmeléken, kezdetben kissé meredek is. Kereszszak metszik ketté több helyen, s hogy az utas el ne tévelyedjen, az erdő utszéli fenyveire a Kárpáti-egylet gondos keze olajos festékkel egy-egy messzire ellátású fejtűt mázolt. Ezt a száz-kétszáz lépésnyi közökben fel-felcsillámoló csikot kell szemmel tartanunk, hogy ezélunkhoz jussunk. De jól vigyázzunk, nehogy tulságosan élénk beszélgetésbe bocsátkozzunk társainkkal, mert bizony-bizony eltévelyedünk.

Utunk erdőn és tisztásokon vezet keresztül. Az utszéli mohaszőnyeget itt-ott élénk sárga foltok tépik meg. Azok csirkegombatelepek, melyek leszedve egy állóhelyben megtöltenek egy kisebbszű kocsart harmatgyöngye, üde fris gombával. Távolabb, az erdővágás helyén, hirtelen fölrebbenetével sűrű fogoly-falka riaszt meg, előttünk csak néhány lépésnyire, bűgő hangot hallatva, miközben elrepül.

Vége be kell kanyarodnunk a sűrűbe, szűk, meredek ösvényen, mely fölfelé vezet. Egyszerre, széthajtva a lombokat, magunk előtt látjuk az óriási kőtömböt, melynek „Haramia-kő“ a neve.

Egy roppant kőkolosszus ez, melyre egy másik, vastag tábla borul részűt. Látszik, hogy az előbbinek levált darabja ez is, mely most az anyatómbhoz támaszkodva, fedelel képez egy

meglehetősen téres üreg fölött, védve azt szétlőt és esőtől. Ez volt a rablók tanyája.

Ez imponans kősátor mellett áll egy másik kőtömb, fenyvekkel részben már benőve. A kettő között vezet el az ösvény.

Az ember megáll e roppant kőóriás előtt s bámulva kérde: hogy juthatott ez ide? A hely, a hol állunk, a nagy-száloki hegy lábánál nyugati nyugtványa, messzeterülő gerincez, mely itt jó másfélóránra esik az anyahegyől. Mily szörnyű eleméntáris erő lehetett az, mely e kolosszusokat onnan egész idáig, a gerincez kellő tetejére gördítette. Ha víz: özönvíznek kellett lennie; ha rázkódás: irtózató földrengésnek.

De nem sokáig forgathatjuk e kérdést magunkban: más, még sokkal meglepőbb látvány várakozik reánk.

A természet anyaméhébe nyerünk bepillantást, a titkok titkába, a földfelület nagyszerű forradalmainak rejtett műhelyébe, hol az előttünk álló sok ezer év óta némán is beszélő óriási kőtanúság komoly fenséggel hirdeti a romboló és teremő hatalmak keze munkájának mikéntjét.

Szemünk előtt látjuk, a mint a föld szilárdulni kezd kére kietlenbe vesző évezredek előtt az egyenlőtlen hülés következtében tizenkilenc mértföld hosszúságban megrepedt, s a föld gyomrából, képzelteletlen erőszak nyomása alatt, előtölt a roppant gránitömeg, azon az oldalon, hol később Magyarország támadt, akadálytalanul nyomulván a tátongó nyíláson a magasba, míg éjszakai oldalán magával kényeszerült emelni a külső réteget. Ezért a Kárpát Galiczia felől csak fokozatosan emelkedő, míg a szeptesi róna felől egyszerre meredek és égre nyúló, mintha tenger ágaskodott volna föl az égre és akközben kövült volna meg.

Ennek a gránit-tömegnek a szive fenekeig nyílik belátás a Haramia-kő felől. Előttünk áll a centrális Kárpátok kellő közepén a legfelségebb csoport, melyet a vadregényes és nagyszerűt kereső festő találhat.

A nagyszáloki hegy nyugtványának a déli vége, a hol a „Haramia-kő“ áll, szemben foglal helyet a kárpáti képződmények legérdekesebb részletével. Kék és vörös áfonyabozóttal benőtt mohos szirttömbök képezik alattunk az ülő páholyt, honnan a nagyszerű látványban gyönyörködhetünk. Alattunk bükk-, mogyoró-, hárs-, és nyír-bozótok keverednek a lenyúló lejtőt takaró fenyvek szőnyegébe, mely lenyulik közvetlen alattunk mélyeségek melyen egy immár táguló szirtes völgybe, hol helyenként tajtékos fehéren csillan föl a széles patak. A völgy feljebb mind szűkebbre szorult, de mégsem annyira, hogy innen meg ne láthatnók fenekét. Innensz jobb párkányát az előtérben a nagyszáloki hegy nyugtványa képezi, melyen állunk, s melynek följebb „taréjka“ (Kämchen) a neve, míg aztán még följebb már maga a nagyszáloki csucs és a Szekrényhegy egetostromló meredek falai fogják be. A völgy baloldali párkányát az a lejtő képezi, mely a lomniczi csucstól nyílik délnyugati irányban lefelé. Ez oldal fenyvekkel van benőve, de azoknak többnyire csak a völgy felé néző oldalán van lombozat, míg a sziklához támaszkodó felük csaknem kopasz.

Lenn lábunk alatt, a patak mentében, tisztás helyet látunk az erdőbe vágva, közepén fakunyhóval s messze fehérő törmelékkel. Olasz munkások fejtik itt a gránitot, mely kissé zöldbe játszó gyöngyészin, apró szemcsés, néhol kovával és csillampalárszékkel keverve, és oly kemény, hogy a mont-ceniszi alagút építéséhez hirdetett pályázaton 34 versenytársa között ez nyerte el az elsőséget. Az egész hegyecsoport, melynek tetejét a lomniczi csucs koronázza, ilyen gránit-pyramis.

De a mit leirtunk, az csak előtere a *tarpataki völgynek*, — hátsó része benyulik a hegyek

mélyébe, s ott két részre szakad. A *nagy tarpataki völgy*, a jobb felől eső, a hegyeség főgerinczének azon részén kezdődik, a hol a Szekrény-hegy neki támaszkodik. Széles tágas völgy ez, fele leomlott szikladarabok egész özönével, mely fölé vastag moha s kuszó törpefenyő terített szőnyeget. A völgy közepén, fenn magasan, patak rohan végig, mely láthatatlan földalatti forrásokból fakad, emleketetve a bibliai vesszőre, melynek érintésétől a kopár szikla vizet adott.

A *kis tarpataki völgy* sokkal szűkebb és vadabb. A jégvölgyi csucs lábánál kezdődik, örökös hó- és jégmezőkkel, melyekből a patak ereszkedik alá, egy helyen valami 120 lábnyi vizesést képezve, melynek tömör, vakítóan fehér sugára, mintegy üstökös farka világít egészen idáig.

A két völgy között komoran, feketén, szakadékos czikk-czakkos, tépett szirtjeivel, mint valami elátkozott titán-csoport mered a magasba a többi hegyektől egészen különválva, egymagán a Kárpát-hegység legzordabb csoportja: a *középpgerincez* (Mittelgrad). Zerge se járta még meredek ijesztő ormait, s még két év előtt is megmászhatatlannak hitték. Ekkor tüzött legmagasabb ormára póznát a kereszt fiatal hegy-mászó, Téry Ödön.

Ez a középpgerincez a Kápathegy szíve, ez zárja be hátterét annak a nagyszerű amphitheatrumnak, mely előttünk nyílik, s melynek oldalait jobb felől a szekrény- és nagyszáloki, balfelől a lomniczi hegyecsoport képezi.

Sajátoságos egy látvány ez innen a Haramia-kőtől. Alattunk a sötétbe vesző mélységben a messze nyúló völgy, mely a hegyek zömébe rést hasít, — előttünk a háttérben fenyegető magaságra nyúló csorba sziklahegyek, melyek, látszólag oly közel, fölébe nyulnak a fellegeknek.

Délioldon, mikor hátunk mögöl a nap e völgynek és hegyóriások felénk néző oldalának támaszkodik, s eles körvonalban emel ki minden nagyobb szakadékokat, szirtkönyököt, ormot, — fenségebb látványt nem képzelhetők ennél.

Mint valami kinyitott könyv, úgy tárul innen előnkbe a Kárpát. És e könyvből olvasni is lehet. Ez az igazán „lapidáris stylus“ ékesen beszél.

Ha jobbra tekintünk, a lomniczi hegyecsoportnak a szeptesi rónára néző külső falán, mely lenyulik egészen a völgybe, alig van pont, melyen megakadna szemünk. Mindenütt egyforma, meredek szürke sziklafal az, melyen csak a vizmosások vágtak felülről lenyúló s az alanti erdőbe vesző fakó barázdákat. Mäskülönben ez a külső fal csaknem simának látszik, mintha le volna gyalulva. Le is van. Legyalulta az eső, a zivatar, lábához hengerítvén a mi rajta kiállóbb rész, orom, sziklatömb volt.

Ha balra nézünk, ugyanezt látjuk a nagyszáloki hegy külső falán. Ez is sima, sehol nem szakadékos, sehol nem csipkézett. Csupán egy kiálló szirttömb látszik rajta: „a király orra“. Az is inkább csak bibircs, mint orr a széles lapos ábrázaton, melynek homlokáról, ugy tet-szik, fönnakadás nélkül gurulhatna le az eleresztett kődarab egész az erdő szegélyeig.

Melepebb ellentét, mint e két vállas hegy-tömb külső falai és a köztök tátongó völgyszakadás felé néző oldalai között a szemünkbe ötlük, — nem is képzelhető.

Mintha valami óriás szakított volna kétfelé, az erőszaknak oly borzasztó nyomait mutatják a tarpataki völgyet határoló hegyfalak. Csupa zezzug, szakadék, kiálló könyök, repedés, csorba, mélyeség, kiszökellő gerincez, orom, csucs mindenütt. Felső éle is olyan, mint egy töredezett fész, szabálytalan csipke. Itt nem jut eszébe az embernek követ hengeríteni le a hegyoldalra; milliószor megakadna az a kiszögellő szirteken, zugokban. Egy tátott czápatörök e völgy, egyen-

lőtlen, töredezett, mamuth-fogakkal bélelve. S a völgyet végig hasító két patak között, a völgy középből kinyulik a „középpgerincez“ valamennyire szakadékosabb, töredezetebb magános tömbe, mely csak messze hátul mutat összeköttetést a lomniczi csucstól környező ormok taréjával.

Ha az ember ez ellentétet nézi, valóban megtanul olvasni a hegyek veséinek rendjéből, melyek itt annyira kitarva állanak előtte, mint másutt tán sehol.

Az a két sima fal, a lomniczi hegy ömbé és a szálokié, egy hegynek a külső oldala lehetett valaha. Most is szinte összebörölni látszik az. Valami irtózatós rázkódás azonban kettét repesztette, két felé osztotta, mint Mózes a Vörös-tenger árjait, bele hasított, mint valami karddal. De az ütés nem volt elég erős. Jobbra dült a lomniczi hegyecsoport, balra a száloki, de közül megmaradt magában a középpgerincez. Azért oly irtózatón szakadékos ez minden oldaláról, míg amazoknak külső oldala aránylag oly sima.

Ezt olvassa ki az ember ebből a föltárult sziklakönyvből és kiolvassa azt, hogy ama külső falak sok ezer évvel előbb érintkeztek viharral, esővel, mely megfésülte taréjokot simára, mint a tarpataki repedés oldalai, melyeknek még sok ezer év kellend, míg boglyas fejeket az idő fésűje csak valamennyire is rendbe szedi.

— De hogy beszélhet ön ilyen vad dolgokat? — kérde egy szép kísérőömöm a Haramia-kőnél, midőn geologiai hypothesiseimet ott a felsőes látvány közvetlen benyomása alatt a fentebbi módon előadám. — Hogy ez a völgy tátott czápatörök mamuth-fogakkal! Ugyan menjen! miért nem pterodactylos vagy megalotherion? Ha minden áron hasonlatot akar, miért nem keres poétikusabbat? Tudja mihez hasonlítanám én e völgyet, a mint innen látszik, ha már épen valamennyire hasonlítanom kellene?

— Szabad tudnom, szép nagysám?

— Egy tulipánhoz. A nagyszáloki hegy, a szekrényhegy, a jégvölgyi, késmárki, lomniczi csucs a szirmai, a középpgerincez pedig a himszálak csoportja. Lássa ez szebb hasonlat az önénél, sokkal kézzelfoghatóbb, s az ön theoriájának is igazat ad; mert hiszen a tulipán szirma is ráborult a himszálakra, mikor még bimbó volt.

— Igaza van, s higgye el, ezt nem csupán udvariasságból vallom be.

Törs Kálmán.

Bosznia és Hercegovina.

I.

(A két tartomány rövid története. A hódító oszmánok uralma. A mohammedán bosnyákok. Bégek és agák. A háremi élet.)

Bosznia és Hercegovina, a török birodalomnak legnyugatibb tartományai, különböző időben hol együttvéve *Bosznia* név alatt fordultak elő, hol külön álló tartományokat képeztek. *Hercegovina* egykori Santo Saba *Hercegség* volt, s különböző időkben különböző terjedelemmel bírt. 1520-ig önálló tartomány volt, s Herszeg vilajet név alatt szerepelt a török közigazgatásban; ekkor a boszniai vilajethez kebelezetett s ennek egyik szandsákját (közigazgatási kerületét) képezte. Majd megint szétválasztott, míg 1865 óta mai napig csak mint Bosznia szandsájkja szerepel. Önálló vilajeti minőségét a török kormány beszüntette, egyszersmind egy igen jelentékeny részét a travnikai szandsákhöz kapcsolta.

Bosznia, melyet a bosnyákok „Ponozna zlatna Boszna“ (a búszke aranyos Boszna) néven neveznek, a történelemben igen érdekes és változatos szerepet játszott. Nevezetes multja van e tartománynak, s évszázadok eseményei fűzik azt hazánkhoz is. A szláv nép, itteni letelepedése után, egy tekintélyes szláv birodalmat alapított,

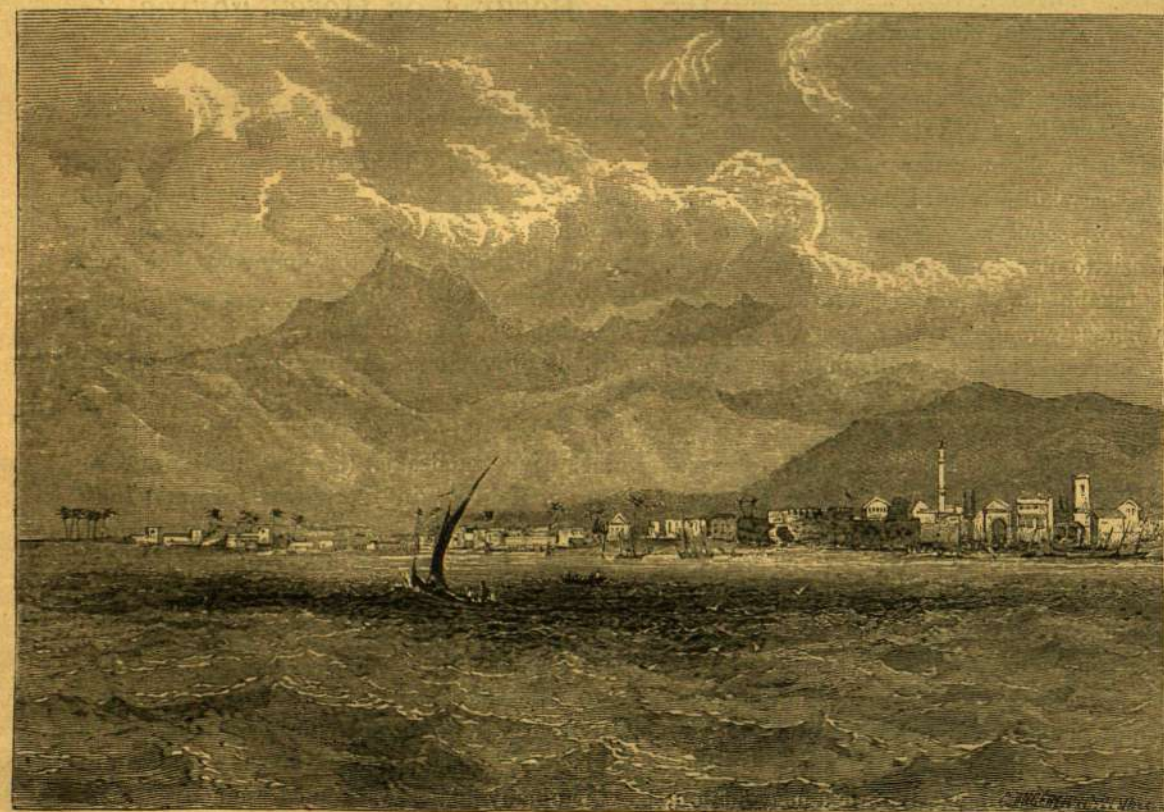
BOSNYÁK BÉGEK GYÜLÉSE.

mely századokon át tartotta fenn magát. Történeti lapjainkon Bosznia sűrűn fordul elő, hol békével, hol háborúval kapcsolatban. Hosszu időn át a magyar koronának volt alárendelve, s birásért sok magyar vér vegyült a bosnyák vérrrel; míg békében a magyarok és bosnyákok közötti házasságok nem voltak ritkaságok úgy a fejedelmi ház sarjai, mint a főranguk között. Alkalmassint ebben a korban szakadtak ki Boszniából azon bosnyák eredetű, ma már magyar családok, melyek bosnyák nevüket ma is megőrizték. Később e nevek közül többeket fogunk fölemlíteni. A Verbász mellett fekvő Jajeza-Zvornik s más bosnyák helyek a magyar vér

áztatta földön tekintenek vissza a setét multba, mely a magyar és bosnyák nép történetében egyaránt fényesebb betűkkel van beírva a jelenél.

A bosnyák birodalom gyorsan indult hanyatlásnak. Az egymás mellett fekvő délszláv birodalmak a keletről fenyegetve közeledő veszélőt sem tudtak tömöríteni. A győzedelmes oszmán hadak egymásután törték meg őket. A héthalomra épült Byzancez megdülése után belátta a hódító II. Mohammed, hogy csak akkor fog a gyűlölt nyugat felé győzelemmel előhaladhatni, ha Boszniát hatalmába ejti. Erre vetette tehát figyelmét. 150,000 emberrel indultak meg az

oszmán hódítók Bosznia ellen, mely nem kis fáradságot adott a hódítóknak. Pedig a bosnyák birodalom akkor párharczoknak volt színhelye. Az apagyilkos Thomasevics Styepán király ült akkor a trónon. Uralkodásának és egyszersmind a birodalomnak utolsó napjai nagyon diestelenek és gyalázatosak voltak. A pusztulásnak okvetlenül be kellett következnie, ép úgy, mint a hogy azt a kelet-római birodalom is magában hordotta. Radivoj vajda volt a királynak főtámasza és seregének vezére; de a király a megerősített Bobovác várból Jajezába menekülvén, a vajda feladta a várat Mahmud pasának, II. Mohamed főhadvezérének. Most Styepán király

LARNAKA KIKÖTŐ CYPBUS SZIGETÉN.

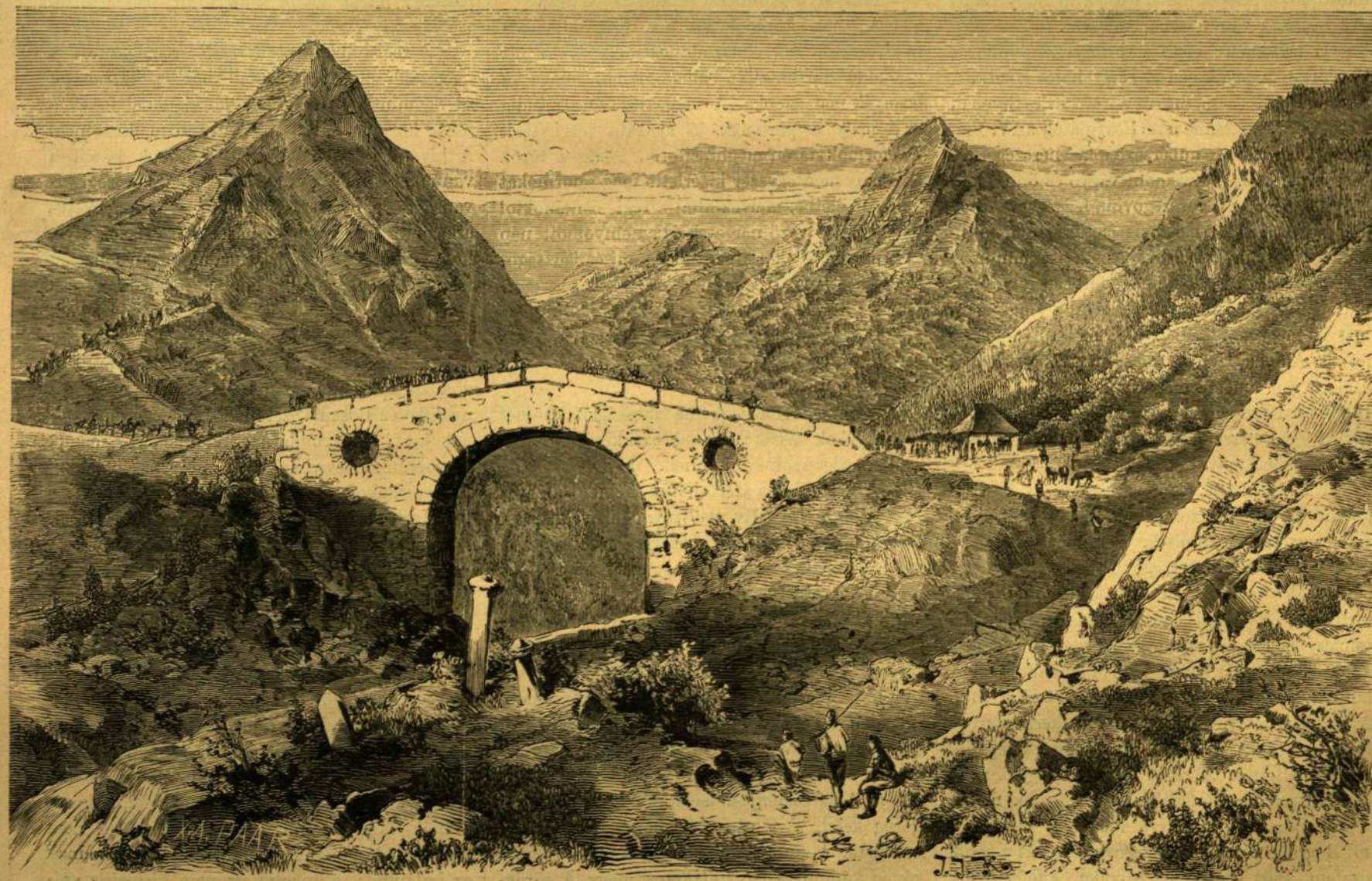

„SZÁZEGY HÁZ“ CYPBUS SZIGETÉN.

KÉPEK BOSZNIABÓL.

A DRINA HIDJA VISEGRADNÁL.

HID A MILJACSKA FOLYÓ FÜLÖTT BOSZNA-SZERÁJ MELLETT.

maga lépett alkuba Mahmud pasával, hogy az elkerülhetlen katasztrófa idején legalább pusztá életét megmenthesse. A gyáva király már nem is gondolt többé védelemre, csak életének kimélése foglalkoztatta. A török főhadvezér meg is ígérte, hogy életének megkegyelmez, sőt némi területet is ígért neki; mindazáltal II. Mohamed, kinek elve volt a trónjától és országuktól megfosztott fejedelemeket családjuk utolsó ágáig kiirtani, a fővezér ígérteit semmisnek nyilatkozta s Ali Besztami seikh által Thomasevics Stepan királyt Radivaj vajdával együtt Bilaj fensikján kivégeztette. Így ért véget a véres dráma és Bosznia török tartományává lett.

Hercegovina története szoros kapcsolatban áll Boszniával, mennyiben e tartomány valamint ma, úgy századokon át készítő része volt Boszniának; de van Hercegovinának önálló, független kora is. Az ó-korban Hercegovina és a most belé olvasztott trebinjei zsupán-ság az illy királyság kiegészítő részét képezte, később a római hatalom uralma alatt 167-ben Kr. e. a római Dalmáciába kebelezetett. Midőn a horvátok és szerbek bevándoroltak, a horvát királysághoz tartozott; később, a szerb uralom terjeszkedése korában Zahumszka (Hum hegyen túli tartomány) név alatt a szerb állam hűbéres zsupán-sága volt.

Később a magyar királyok Hercegovinát, mint Boszniához tartozó részt, hűbéres tartományává tették. Bosznia Ráma név alatt fordult elő, így nevezetvén el a Hercegovinában levő Ráma folyócskától. Magyarország királyi Könyves Kálmán uralkodása óta a Ráma királyi címet is felvették és a tartomány felett főúri hatóságot gyakoroltak. Bosznia bánjai magyar hűbéresek voltak, a mennyiben csak a magyar király belegegyezésével ülhetek Bosznia trónján; a boszniai bán „fiduciarius regni Hungariae” címet használt aláírásában. IV. Stepan bán, a Nemanja családból származott utolsó zsupán halála után Hercegovinát Boszniához csatolta, s Erzsébet nevű leányával Nagy Lajos királyunknak adta nászhozományul.

E tartomány birtokáért foly később harc II. Torko bosnyák bán és Nagy Lajos között. A tartományt Kozácsa, más néven Kozarics Stepan 1440-ben függetlenné tette Boszniától, s IV. Frigyes német császár hűbérsége alatt hercegséggé emelte. E büszke, uralkodni vágyó és önhaszonleső herceg alatt Hercegovina legszebb napjait élte ugyan, de ő bukását is sietteté; mert alattomban a törökökkel szövetekezett, s midőn azok Boszniát megszállták, nem adott segílyt a boszniai bánnak, s Bosznia bukásával a maga uralmát is megrövidíté. Legifjabb fia mohammedán lett, s Ahmed Herszek pasa név alatt rumeliai beglerbéggé emelkedett. Halála után 17 évre 1483-ban Hercegovina Trebinje fejedelemséggel együtt török kézre került s mint szandás Boszniába kebelezetett.

Ime átfutottuk röviden Bosznia és Hercegovina történetét azon időpontig, midőn azok török uralom alá kerültek.

A boszniai és hercegovinai nemesség, hogy az iga alól meneküljön és saját birtokait megtarthassa, áttért az iszlámra; a meghódított tartomány harmadát szpahilik név alatt birtokul kapta, a más két harmad a szultánnak és a vakufnak (ajátos alapítvány) esett osztályrészi. A vallásukhoz híven ragaszkodó keresztények rájá név alatt jobbágyi minőségben a szpahik alá rendeltettek. A ráják mint jobbágyok mindenféle terhekből tizedet (asar) tartoztak fizetni a szpahiknak és azonkívül fejadót is fizettek. A mi Bosznia és vele Hercegovina sorsát a török uralom alatt illeti, azt röviden kifejezhetjük akkép, hogy ebben az állapotban megdőött napjainkig. Évek hosszú során csak igen ke-

vés följegyzést érdemlő fordult elő. 1750-ben Bosznia-Szerájban 18 előkelő jancsár főnököt végez ki Mehemmed pasa, minthogy a rájákat nagyon súlyosan nyomták. A török kormány a szolgálat tulságos elnyomóit mindig szigorúan és kegyelem nélkül büntette. Így 1817—21-ig véres jelenetek folytak Boszniában és jelesül egyik fővárosában Bosznia-Szerájban, hol Dsalaeddin pasa 320 bosnyák béget végeztetett ki szintén zsarnokság miatt. A bosnyák bégek, nem lehet tagadni, a török kormánytól kapott hatalmat nagyon is éreztették az alájuk rendelt, de velük egy nemzetiségű, habár más valláson levő jobbágyokkal. Megfészkeltek magokat magaslatokra épített és erős köfalakkal megvédett kuléjaikkal, s ott mint a bérczi sasok uralkodtak. A török kormány sokszor és makacs harcot kellett folytatni a tulerőssé növekedett és a portával dacoló bégekkel. 1830-ban Huszein kapitány Boszniában fellázadván s magát a portától függetlenné akarván tenni: Ali Aga Rizvanbegovics, sztolaczi kapitány a szultán mellett Huszein ellen harcolt, s midőn ez leveretett, jutalmul Hercegovina vezérévé tétetett. Ekkor maga Rizvanbegovics kezdett önkényleg uralkodni; a porta rendeleteit számba sem vette, hanem a népet végtelenül sajnárgattá. A féket nem ismerő bégek nagyon gyakran fogtak fegyvert a török kormány ellen, valahányszor ez az ő hatalmaskodásuknak határt igyekezett szabni. Ilyen állapotok zibbasztották Boszniát és Hercegovinát, a török kormány itt nem volt önálló ura akarátának; annak keresztültitele mindig hajótörést szenvedett a hatalmas bégek és agák hajthatatlanságán. E tekintetben az állapotok majdnem élesebbek voltak Hercegovinában, mint Boszniában. 1849-ben Omer pasa legyőzte a féktelenkedő Ali Aga Rizvanbegovicsot, Hercegovina elveszté önállóságát, egy helytartó (műtesszarif) alá rendeltetett s 1865-ben a tartomány újra Boszniába kebelezetett, s azóta — mint már fennebb említettük — ennek egyik kerületét (szandás) képezi.

A mondottakból kitűnik, hogy Bosznia és Hercegovina elmaradottságának és az ott uralkodó tarthatatlan állapotoknak maga a bosnyák nép az oka. A nemesség volt mindig az, mely a portának jó akaratu törekvéseit a reformok terén megfűsítette. Pedig a török kormány nem egyszer kísérlette meg reformokat léptetni életbe, melyek által a régi szultánoktól előjogokat élvező nemesek és az elnyomott nép között fennálló korlátokat lerontani és igazságosabb kormányzást létesíteni kívánt. Ilyen reformok voltak többek között az Abdul Medsid alatt 1839-ben kiadott gül-khanei Hatti serif és az ebből kifolyó 1856-iki Hatti humajun.

Bosznia és Hercegovina lakosságának zömét a bosnyákok teszik; vannak ezenkívül törökök, zsidók, cigányok és idegenek.

A bosnyákok a szerb-horvát népcsalád egyik ágát képezik s a szláv nyelvnek déli nyelvjárását beszélnek. A bosnyákokat nyelvjárás tekintetében stokavceknak is nevezik, a mi annyit jelent, hogy a kérdő névmást (mi) *sto* alakban fejezik ki, pl. *sto gledas?* = mit nézesz? Más nyelvjárásbeliek *kaj* szóval fejezvé ki azt, kajhavceknak nevezetnek. A bosnyák nyelvet azonban nagyon ve gyitik török szavakkal, s különösen a mohammedán bosnyákok igen sok török szót használnak beszédjükben. Vallás tekintetében a mohammedánok vannak tulsulyban. Számuk 800,000-re megy. A keresztények ismét két felekezetre, a görög keleti és a római katolikus felekezetre oszlanak. A görög keletiek száma 600,000-re, a római katolikusoké 200,000-re megy. A görög-keleti vallásukat ristyánin vagy kristyaninoknak nevezik, minthogy Jézusnak melléknevét,

Krisztust Krisztosz-nak mondják; a római katolikusokat pedig krstyaninoknak nevezik, mint-hogy Krisztust Krisztosznak mondják. E keresztény felekezetek egymással folytonos gyűlölségben élnek, s talán inkább gyűlölik egymást, mint együttesen a törököt.

A mohammedán bosnyákok képezik az uralkodó elemet s a kizárólagos birtokos osztályt. A nemesség *bég*, a földbirtokos osztály *aga* nevet visel. Hogy Bosznia és Hercegovina pár év óta szőnyegen van és a lapok egyre másra foglalkoznak a bosnyákok boldogításával, nagyon sokat írtak a bégek és agák uralmáról, fényüzéséről és féktelenkedéséről. Bosznia és Hercegovina elmaradottsága és szegénysége mindenesetre a féktelenkedő nemességnek büne első sorban. Ez az ősi, semmi újítást meg nem tűrő, ősi kiváltságlevelin kívül más törvényt elismerni nem akaró kaszt erős és tömör ellenállást gyakorolt mindig a török kormányval szemben, ha az valamit újítani akart, mindig attól félve, hogy az újítások az ő kiváltságleveliket is szétépték. Nagy hatalom levén kezeik között, a keresztényeket, kikkel egy fajból valók, örökös jobbágy-ságban tartják. Övék a vadászat, halászat, a vámszedés joga; övék minden földbirtok és erdő; a mit a jobbágy művel, azt mind csak a nemesség kegyéből birja s azért neki tizedet tartozik fizetni. Már ezekből is eléggé kitűnik, hogy a bosnyák bégek és agák nagy jogokkal és kiváltságokkal birnak. És most azt is utána tehetnők, hogy bírtak; mert a régi fény, a régi dicsőség most már ott is pusztulóban, enyészőben van. Omer pasa gondoskodott róla, hogy a bégek és agák előjogai lehetőleg megcsorbítottassanak. 1850-ben levervén a makacs lázadókat, melylyel a bégek a török kormány ellen fordultak; nagy hatalmuk is megtörött. A bégek és agák ma már csak árnyékaik az egykori nagyságának, majdnem olyan alárendelt és tehetetlen alattvalók ők is, mint a szegény ráják; ők is viselik az állam terheit, sőt 1864 óta újonczokat is adnak a sorkatonaság részére, habár előbb csak mint basibozukok szolgáltak.

A régi hűbéri katonarendszer megszűnt. A magasabb kormányhivatalokból is ki vannak zárva, minthogy megbizhatatlanságunknál fogva a török kormány által mindinkább mellőzöttek. A hivatalok egyáltalán csak törökök kezeiben vannak. A büszke bégek és agák, kik régi kiváltságaikat most csak emlékül bíriák, szégyelve a kézimunkát és ahoz sohasem levén szoktatva, hogy a munkát tiszteljék, maguk ugyan sohasem fognak arra fanyalodni, hogy munkával keressék kenyerüket; a még csak kevés számú jobbágyaik után befolyó tizedekre vannak utalva. A fény, a pompa megszűnt, régi kastélyaik és váraik a dombok tetején, a pompás köszkők, melyek Bányaluka és Bosznia-Szerájnak oly szép képet adnak, kívül-belül romlásnak indulnak, s ők maguk mogorván visszavonulva, a „régii szép idők” után sópáncsolnak.

Innen van, hogy hatalmuk és uraságuk alászállása folytán könnyen hajolnak a lázadásra és megkísérlelnek minden utat-módot, melylyel régi kiváltságaiknak legalább egy részét visszanyerhetnék, leverések esetében pedig vajmi keveset veszíthetnek.

A mohammedán bosnyákok, kik a kereszténység kebeléből tértek át az iszlámra, esőknösen ragaszkodnak ahoz, talán épen azért, mert az anyagi jólétüknek és uraságuknak létfeltételét képezi. Fanatizmus tekintetében még a törököknél is tultesznek. Vannak írók, kik azt állítják, hogy a mohammedán bosnyákok nem meggyőződésből, hanem érdekből ragaszkodnak az iszlámhoz, s mihelyt az nem biztosítja számukra azokat az előjogokat, melyekkel bírtak, tömegesen fognak a kereszténység kebelébe

visszatérni. Sőt azt is állítják, hogy előkelő családok némely tagjai titokban keresztény szokásokat és vallásos szertartásokat gyakorolnak; régi egyházi öltönyöket őriznek, eljáznak a pópához, amuletteket kérnek tőlük, keresztény elődeik sirjain imákat végeznek, a régi bosnyák királyok diplomáit őrzik s több más módon mutatják a kereszténység iránti ragaszkodásukat. Hogy ez mennyiben igaz, azt nem tudjuk, de hogy babonás szokásaik között van nem egy, mely a kereszténységből ragadt rájuk, s hogy a babonás szokásokat öntudatlanul gyakorolják — azt magunk is gyakrabban tapasztaltuk nemcsak a bosnyákoknál, hanem a bolgár eredetű pomákoknál, albanoknál, a görög keresztényekből lett kréiai mohammedánoknál; de ezek nem bírnak nagyobb jelentőséggel, mint azon szokásaink, melyeket még az ősi pogány magyar vallásból örökölte mai napig megőriztünk.

A családi életben is nagyon sok keresztény szokással találkozunk. A nők szintén háremben élnek, de az iszlám törvénye nincs mindenütt egyenlő szigorral megtartva. Hercegovinában e tekintetben kevesebb a szigor, sőt vannak némely kerületek, melyekben a nők fátyolozatlanul járnak, míg Boszniában oly szigorúan ragaszkodnak az elfátyolozáshoz, mint sehol másutt Törökországban. A boszniai mohammedán nő fátyola sűrű patyolat és több rétből az arcz körül kötve. Azonkívül a fátyolt úgy alkalmazkazzák, hogy a szemet is ernyő alakban eltakarja, miáltal a nő a szabad látásban is annyira akadályozva van, hogy három lépésnyire is alig képes látni. A bosnyák nő ugy ulti meg a lovat, mint a férfi, s ilyenkor fátyola fölött löszörből készült ernyő fedi el szemét. Kezeit sohasem mutatja; ha valamely csomagot hord, azt hóna alá veszi s kezeit bő és eseten köpenye alá rejté.

A házasság megkötésében és más családi és vallási ünepelelyességekben még az ősi szláv keresztény időkből tartottak fenn több szokást. Feltűnő, hogy szláv eredetű család neveiket megtartották s a mohammedán neveket összekötvé használják, holott ezt más mohammedán népek (talán még az albanok kivéve) nem teszi. Ilyen családi nevek ezek: Filippovics, Csengits, Ljubovits, Vidait, Szokolovics, Zlátarovics, stb. Egynéjű életet élnek és ez alól csak rendkívül ritka esetben fordulnak elő kivételek.

Az 1859-iki évi február 21-iki türelmi törvényben meg van engedve a porta minden alattvalójának, még a mohammedánoknak is, hogy vallását változtathassa, de Boszniában egyetlen mohammedán sem tért át keresztény vallásra.

Mai számunkban között boszniai képeink egyike a bosnyák bégek gyűlését ábrázolja. A czikkünkben ismertett előkelő bosnyákok itt egész tömegekben láthatók. A medsliszt (gyűlés) egy nyitott csardakban (eresz alatt) tartják. Az előkelők a jubbról és honi szövétü szőnyegekkel terített emelvényen foglalnak helyet, míg azok, kik e tisztelethelyre nem juthattak, körül áldogálva, vagy guggolva vesznek részt a tanácskozásban. A bosnyák bégek egészen megtartották nemzeti viseletüket. Az arany sűjtás mellett apró arany zsinorgombokkal sűrűn megrakva, a bő salvar, mely a lábszárakban feszül, képezik a fő ruhadarabokat. Némelyek fezt, leg-többen azonban fekete báránnyór kucsma hordanak, mely szintén arany zsinórral diszített. A bégek fegyvert hordanak és habár hagyományos fegyverük a handzsár és a pisztolyok, utjabban legtöbben revolvert szereznek, s a hátultöltő puskák épen nem ritkák. A bégek gyakran gyűlének össze tanácskozásokra, midőn érdekeik megővése kerül szóba, s ilyenkor ritka egyetértés uralkodik közöttük. Annak köszönhetik, hogy a török kormánnyal szemben oly sok ideig állást foglalhattak.

Másik képünk a Drina hidját Visegradnál tünteti fel. Ezt 1577-ben Mehemmed Szokolovics

pasa építette s Boszniának legszebb köhidja. A Törökországban járt utazó előtt azonnal ismeretesnek tünik fel bolives oszlopsoraival és tompa szögben emelkedő alapjával. Ez a török hidak stereotip alakja. Így építettek a jancsárok mindazon hidakat, melyek Rumeliában és Boszniában oly nagy számmal találhatók. Hogy ez jancsárok műve, az iránt semmi kétség sem foroghat fenn, ha tudjuk, hogy Szokolovics pasa idejében a jancsárok uralma virágjában állott, s a várak és hidak, valamint az utak építése is az ő kezeikben volt. A jancsárok kaszárnyáinak romjai és a még szilárdul fennálló hidak mutatják, hogy a jancsárok nemcsak jó katonák, hanem egyáltalán jó mesteremberek és különösen jó kömfvesek voltak. Visegrad vidéke a Drina mellett és annak vadregényes erdős hegyei Boszniának legszebb, legregényesebb részét képezik.

Harmadik képünk egy Bosznia-Szeráj mellett a Mikjaeska folyó felett épített hidat mutat be. Ez egyike azoknak, melyekről mult számunkban („Bosznia-Szeráj, Bosznia fővárosa” című czikkünkben) megemlékeztünk. Ezt Kecse-hidnak nevezik, minthogy a Bosznia-Szeráj határában nagy mértékben uzsott kecsketenyésztésre hajtott nyájak itt vonulnak át. Régi hid ez, még a római időkre vezet vissza. Ilyen építésű hidat is többek találhatni különösen Rumeliában Filippopol, Adrinápoly és a Fekete-tengerre vezető utvonalon, hol egykor római utak vonultak át, melyeknek nyomaira mai napig is akadhatunk.

Erődi Béla.

TIZENÖTÉVES KAPITÁNY.

VERNE GYULA REGÉNYE.

MÁSODIK RÉSZ. — HARMADIK FEJEZET.

Útra kelnek.

A fiatal Sand Dicknek sehoggy sem ment ki fejéből az a rémítő gondolat, hogy Afrikában tartotta varázsa alatt, hogy Amerika partjai helyett az ó-világ e sivatagára vetődtek ki. Minden emléket felidézett lelkében, s a percztől fogva, midőn Hull kapitány s matrózai elvesztélé ő vette át a „Vándor” parancsnokságát. Összevetelte a tényeket, melyeket véletleneknek vagy épen megfoghatatlanoknak tartott: a hajószobában felakasztott delejtü széttörését, a mérő-órom zsinégének elszakadását, a fedélzetten levő delejtü ellenőrizhetetlen voltát; visszaemlékezett, hogy egy éjjel Negoro, mintegy a vihar által megtáborodva a delejtüre esett; s azután a hosszu, véget nem érő utazás, mely alatt a vihar képzeltetlen sebességgel sodorta tova s még sem érhetek partra... Rájött végre az elutasíthatatlan gondolatra, mely egyedül adhatta magyarázatát a rejtélynek, hogy hajójuk egyetlen delejtüje meghamisított — s hogy ezt senki más nem követhette el, mint Negoro, a gaz portugali, a ki magát szakácsnak adta ki, de a ki azért a tengerészethez is érthetett. — Sand Dickben forrt a vér, a mint a gyanu emberárulására gondolt, — melynek ugyan czélját be nem láthatta — s öklei összeszorultak: ha még valaha szembe lesz vele!

A helyzet azonban irtózatoss volt s annál irtóztatossabb, minél inkább föl lehetett tenni, hogy Negoro nem pusztult el, sőt nyomukban van, egyetértésben Harrissal — s isten tudja, mi czéljaik lehetnek? Hogy az öt négert hatalmukba ejteni s rabszolgául elhuzozolni, — hogy magán Dicken is, Negoro megaláztatásáért a hajón, bosszút akar állani, az még érthető volt. De mi czéljuk lehetett Weldonnéval s ártatlan beteg kis fiával? Akármi: Sand Dick érezte, hogy az ő hivatása megvédeni, megmenteni őket. A gondviselés kezébe tette le, gondjaira bízta e drága teremtesek sorsát. Ha a hajón kapitánynya lett, a hajó elvesztélés hivatása nem ért véget; s el volt határozva: azt az utolsó perczig teljesíteni.

Ily gondolatokban télt el csaknem az egész éj. Sand Dick elszántan várta a hajnal derengé-

sét. Rajta s a vén Tamáson kívül a többiek mind aludtak. A fiatal vezér-újoncz az agg négerhez közelített s őt külön vette a fák sűrűjében. Mindketten, puskákra támaszkodva, csöndes beszélgetésbe merültek.

— Tamás — kezdé az ifju, — te rá ismertél az oroszlán ordítására; rá ismertél a rabszolgavásár jelvényeire; tudod tehát, hogy Afrikában vagyunk!

— Tudom, Dick ur.

— De egy szót se erről a többi társak, legkevésbé pedig Weldonné előtt. Elég, ha ketten tudjuk, mitől kell tartani. Szigorúabban kell őrködnünk, mint valaha. Ellenséges földön vagyunk — s minő föld, minő ellenség! A többieknek elég annyit mondanunk, hogy Harris megcsalt, hamis irányban vezetett, veszélyes helyre hozott, s vissza kell térnünk az elhagyott partok közelébe. — Számíthatok-e rád, öreg Tamás?

— Teljesen, és mindenben, Dick ur!

Valóban, Sand Dick előtt az az egyetlen lehetséges és észszerű terv állott, mielőbb viszsztatálalni ismét a tengerpartra, a hol portugál gyarmatok telepeire találhatnak, s a biztonságban várhatják be a hazájokba visszatérhetésre alkalmas időt és módot. De vajjon ugyanazon az uton igyekezzenek-e a tengerpartra kijutni, a melyen ide jöttek? Sand Dick ezt alig vélte lehetőnek. Az ut hosszabb s nehezebb volt, mintsem Weldonné s beteg kis fia, — most kivált, kibirhatták volna; a mellett, ez utat követni annyit lett volna, mint Harris s a vele az óta kétségkívül ismét egyesült Negoro bizonyos nyomra vezetni magok után. Sand Dick ugyanazt a gondolat-menetet követte, melyet Harris előrelélt: valamely folyót kell, gondolá, keresniök, a mely bizton fogja őket a tengerig vezetni, mert hisz a folyamok a tenger felé sietnek. A földat tehát arra szorítokozott, feltalálni a legközelebbi hajózható folyót, s elég szilárd tutajt készíteni, mely a kis társaságot elbirja, s a legcsekélyebb fáradsággal és aránylag a legkevésbé veszélylyel is szállítsa tova.

Sand Dicknek alapos oka volt hinni, hogy a keresett folyó nem igen lehet messze. Ott a hol a Vándor hajótörést szenvedett: ömlött egy folyó a tengerbe; e folyó eredete nem lehetett sem nagyon északra, sem nagyon keletre, mert ama hegyekből kelle jönni, melyek e tartományt mindenfelől beszárták, s melyeket utasaink, míg Amerikában vélték magokat, a Kordillerák láncolatának gondoltak. Csak bal kézre kelle tehát tartaniok, hogy e folyót, melynek torlatát látták, de melyen át nem keltek, s melynek e szerint jobb partján voltak folyvást, — elérhesék. Sőt nem volt lehetetlen, hogy mielőtt magát a folyamot, mely közvetlen ömlik tengerbe, elérpék, előbb már valamely mellékfolyóját találandják, mely elég erős lesz arra, hogy hátán egy kezdetleges tutajt s egy kis társaságot elbirhasson.

A táj megváltozott jellege valóban arra mutatott, hogy a folyamok nem igen lehetnek messze. Lapos és átalában nedves volt a talaj; apró patakocskák csörgedeztek, s folytak össze rajta; egész vízhalózat. Utazások utolsó napján érin-tették is a nagyob patakok egyikét, melynek vize a medrét alkotó vaskövek rozsdájától vörhenyes volt, s melyet ismét elérni nem sok időbe és fáradságba kerülhetett. Hajózható ugyan alig-ha leendett; de folyása mentén haladva, könnyen elérhették a nagyob folyót is. S ez volt a Sand Dick egyszerű terve, melyet az öreg Tamással megbeszéltek s megállapítottak.

Ezalatt teljesen megviradt s a többiek is felébredtek. Weldonné első kérdése az volt: hol van Harris, vezetőjük? Dick első szóra mindjárt megmondta a valót.

— Harris megszökött. Ez áruló ide csalt minket, s látva, hogy gazságára rájöttünk, cserben hagyott, hogy boszunk elől meneküljön.

— S mi czélja lehetett?

— Isten tudja. Csak annyit tudok, hogy sietnünk kell az elkövetett hibát helyrehozni s ismét a partvidékre jutni vissza.

— Hogyan? A San-Felice tanya, s a gond és ápolás, a nyugalom, melyet ott beteg gyermekem részére nyerhetni reméltem —?

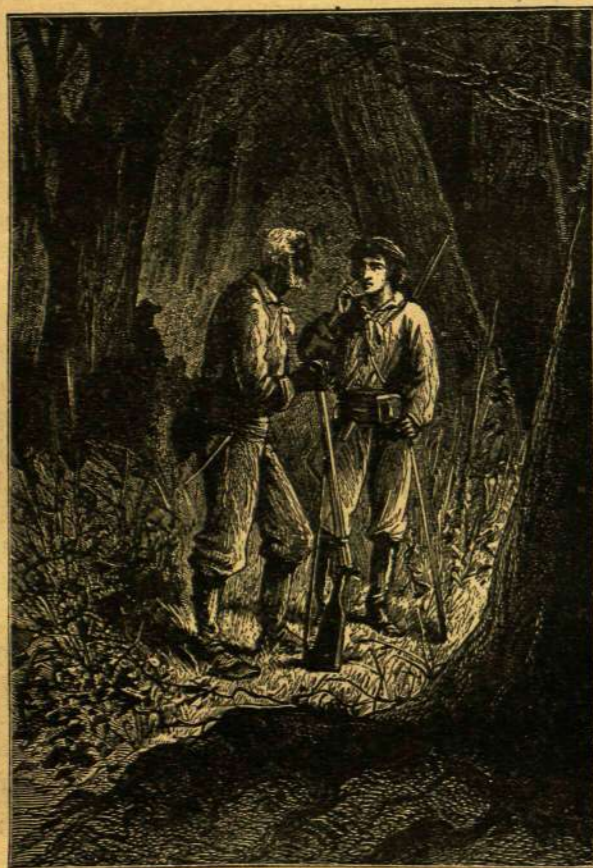
— A san-felice tanya nem létezik. E vidéken semmi üdvöt nem remélhetünk. Ismétlem, asszonyom, vissza kell térnünk a partvidékre.

— Az uton, melyen jöttünk, Dick!

— Nem asszonyom; isten mentsen! Az nagyon fárasztó volna. Folyót keresünk, mely fáradtság nélkül vigyen le a tengerig. Csak míg a folyóhoz érünk, erősítse magát, asszonyom.

— Erős vagyok, Dick fiam. Bizzál bennem. Beteg gyermekemet ölemben fogom vinni.

— Ej, asszonyom, — felelt Bat a néger, —

PUSKÁIKRA TÁMASZKODVA . . .

tett elérni azt, hogy Benedek ur, majdnem vakka s minden vizsgálódásra képtelenné téve, a társaságtól minden lépten-nyomon félre ne csatan-goljon. Akteon és Austin közé állítva, s meg-hagyva nekik, hogy magok közül ki ne eres-szék, a kis karaván indulásra készen volt.

Csak most vették észre, hogy a hű Dingó hiányzik. Herkules óriási hangjával, nevét kiáltotta egy párszor; de a kutya nem jelentkezett; s a kiáltozást ismételni nem lett volna czél-szerű; míg egy barátot értesítenék, talán két ellenséget is azzal együtt. Különben is remélték, hogy Dingo, akármerre ment, s valószínűleg az általa annyira gyűlölt Negoro nyomát érezte, vissza fog térni hozzánk s nem fogja elveszteni nyo-mukat.

Az idő, bár még egészen kora reggel, már is meleg kezdett lenni, mikor a kis karaván utra kelt. Az eget sűrű, nehéz felhők vonták be, melyek vihart, vagy legalább zápor esőt jósoltak, még az nap folytán. Az erdő ritkább volt, helyenként nagy puszták fenyegettek váltakozva, mintsem állandó árnyékot tarthatott volna az

ken a fák törzseit összehalózó, futó növények, folyondárok szöveteke állta útját, melyeket bal-tával kelle szétvágni sokszor, hogy haladhassan-nak; az erdőten helyeken pedig a mocsáros, olykor süppedékes talaj akadályozta a haladást.

Az állatvilágból jó formán csak madarakat láttak, melyek százán- s ezerekenként repkedtek körül, nem félve az emberektől s átalok sem bántva; Dick egy lövést sem engedett tenni, mert lehetőleg észrevétlenül, mintegy lopózva kelle haladniok, nehogy ellenségeiket magok vezessék nyomra. A távolban megfutamló félenk zsirafokat láttak, s Harris nem volt itt, hogy el-hitesse velök, hogy struccmadarak; vagy sűrű por verődött fel a láthatár szélén: egy csorda vad bivaly száguldott tova, oly robajjal, mintha terhes szekerek robognának.

Többet két mérföldnél haladtak már a cser-gedező kis patak mentén, a nélkül, hogy a na-gyobb patakok, melyet előtte való nap érintettek, újra megtalálták volna. Délig már három mér-földet hagytak hátra; ezélt nem értek, de leg-alább veszélyes találkozásuk sem volt. Harris és

VIGAN HALADT TOVA A TÁRSASÁG.

TIZENÖTÉVES KAPITÁNY.

elviszszük mi önt, gyermekével együtt; egy hó-lyát készítünk ágakból. Nemde Austin?

— Köszönöm barátim, — felelé Weldoné; — elmegyek magam. Induljunk.

— Induljunk! — ismétlé Dick.

— A kis Jacket adják ide nekem, — szóló Herkules, — ha üres kézzel megyek, jobban elfáradok.

S a derék néger, gyöngéden, hogy a gyer-mek föl sem érzett álmából, fogta azt karjai közé; a puskákat megvizsgálták, rendben van-nak-e; az élelmi szerek maradékát egy csomagba kötötték össze, hogy kevesebb baj legyen vele, s vitelével Akteont bízták meg. Benedek is kész volt az indulásra, hosszú lábával. A derék bogar-ás merőben érzéketlen volt a fáradtság iránt. Egyébiránt öt óriásibb csapás érte, semhogy a fáradtsággal, a Harris árulásával s eltűnésével, a fenyegető veszélyekkel, vagy bármily egyébvel is gondolhatott volna. Elvesztette a szemüvegét, meg a nagyító üvegét, melyek egy kis bőrtokba voltak zárva. Szerencsére Bat megtalálta azokat, de a Sand ur parancsára magánál tartotta, s mit sem szólt felőle a tulajdonosnak. Csak ugy lehe-

utasoknak. Itt-ott azonban sűrű facsoportozatok is találkoztak s ily helyeken, az üditő árnyban, vigan haladt tova a társaság az afrikai talaj sa-játságos növényzete középett. Itt az elaisz (olaj-pálma) magas sudarai emelkedtek, a pamut-fa cserjés szöveget alkotott, melynek fás ágaiából, hosszú, selyem finomságu pamutszálakat lehe-tett tilolni, melyek a fernambuki pamuttal ver-senyezték; majd vadan tenyésző granát-és czi-romfák s egy esomó más, Európában is ismer-es délszaki növény élénkítette a sivatagot, melynek talaja egyre vizenyösebbé, sőt már mo-csárossá is vált, a mint tovább haladtak. E mo-csáros jellege a vidéknek hozta magával a lázas állapotot, melytől vándoraink közül eddig még csak a kis Jakab szenvedett ugyan, de ha e vi-déktől mi hamar nem szabadulnak, féltő, hogy annak az erősebb természetek is martalekul fognak esni.

Elég gyorsan, bár szerfölött vigyázva ha-ladtak. A kis fiu csöndesen pihent a Herkules karjai közt; láza ma nem jött elő; szabad napja volt és sietni kelle e vidékről, hogy ne is jöjjön elő többé. A sietésnek azonban, a sűrűbb helye-

Negoro sehol sem mutatkozott; de Dingo sem tért vissza.

Délben pihenőt kelle tartaniok. Egy sűrű bambus-bereken telepedtek le, mely egészen elfödte a kis karavánt. Itt akartak megebédelni; Weldoné ölébe vette beteg fiát, a ki többnyire aludt, a kimerültségtől. A gyermek nem ehettén, az anya sem akart enni; a Sand Dick legerélyes-biztatására volt szükség, hogy valami táplálékot vegyen magához.

Weldoné élesen nézett a Sand Dick szeméi közé, míg ez beszélt. Mintha sejténé, hogy hely-zetük felől eltitkol előle valamit; hogy vándor-lásuk tovább fog tartani, mint neki mondkák; s kimenetele bizonytalan. De hiszen, gondolá, barátságos földön vagyunk, s a Harris árulása csak kellemetlen — de komoly következménye-ket nem vonhat maga után . . .

Sand Dick, Weldoné szeméből olvasta gondolatait; önkénytelen lecsüggesztő fejtét lesütötte szeméit. Mit felelhetett volna e derék asszonyoknak, ha az olvasni tudott volna az ő sze-meiből?

(Folyt. követk.)

Hogy lett egy kis ország vezér-állammá?

Csak egy századdal ezelőtt merték volna megpendíteni azt az eszmét, hogy a kongresszus Berlinbe üljön össze, no hiszen lett volna ka-czagás. Berlint még akkor oly kis betükkel jelöl-ték a térképen, mint azt a kis falut, hol még posta-állomás sincs. Egy század csak, s minő átalakulás. Berlin világáros, hol az európai ha-talmak a békét gyártják. Minő eredmény? az még a jövő titka, annál fogva mi azt nem is feszegetjük; érdekesebb tanulmány előttünk az, hogy ez a kis jelentéktelen hercegség minő esé-lyeknek vagy előre tervszerűen elrendezett kör-ülményeknek köszönheti világhatalomá kinő-vését, s most midőn a kongresszus egy világtör-téneti nagy tényt vitt vége Berlinben, vessünk egy pillantást e német állam alakulására.

Nagy Frigyes csaknem oly szenvedélyesen fogdosta a telepítvényeseket, mint apja a jó szál-gényeket a maga híres dragonyos ezredéhez, csakhogy míg amaz nem gondolt azzal semmit sem, hogy a telepítvényesek honnan kerülnek elő, emez inkább kedvelte a németeket s nagy szűt fektetett arra, ha legalább a kiszemelt le-gények annyit mégis értenek németül, hogy a napiparancsot nem magyarázzák félre. Nem bánta Nagy Frigyes, ha egy egész falu csehül, a másik görögül, lengyelül, tótul beszélt legyen is, neki csak emberre volt szüksége, hogy így a harminzéves háboru hégagait betölthesse.

S hogy e zagyalékkal miként érte el cél-ját, legkönnyebben megíthetjük az eredmény-ből. Frigyes trónra lépven, a 2145 négy-szög-mérföldnyi területen körülbelül harmadfél millió lélek fölött uralkodott, míg ma csak a 734 négy-szög-mérföldnyi brandenburgi kerület három mil-ió lakost számlál. A honosítást Frigyes kezde-ményezte, ő maga mintegy kétszáz ezer kivándor-lót edesgetett Brandenburgba s még többet a hercegség környékére. A poroszok legkevésbé tiszta, telivér németek; sőt Brandenburgban, a császárság fészkeben legtöbb idegen vérvégülék fordul elő. A poroszok az ó-világ yankee-jai s legalább is hatféle vérkeverékkel dicsekedhetnek, épen úgy, mint az amerikaiak, a kik magokat angol, ír, német, holland s francia utódokul emlegetik. Egy poroszban tehát hatféle nemzet egyesül. Quatrefages francia tudós számtanilag bizonyítja meg, hogy Németország mennyit kö-szönhet a hugonottákat üldözött XIV-ik Lajos-nak. Berlinhez közel egész falukra találhatni, hol a francia jelleg ismerhető föl a lakosok arcán. Larisse tanár pedig azt állithatja, hogy a francia nevű s jellegű németek voltak legvé-resebb száju francia-falók. Annyi bizonyos, hogy Poroszországban az idegen nép-elem na-gyon tulnyomó. Nagy Frigyes igazi mester volt a honosításban. Két ügynökséget állított föl; egyiket Frankfurtban, Dél-Németország részére, a másikat Hamburgban az északi részre. Emez útját állotta az Amerikába szándékozott kiván-dorlóknak s aranyhegyet ígért nekik a porosz felség Kanaánjában. Ezenkívül titkos ügynökök jártak ott, hol szabadon nem működhetett, kik három dollár előleget adtak nőten, s öt dol-lárt házas emberek számára. Minden alkalmat a maga javára zsákmányolt ki. Mihelyt nesztét vette, hogy itt vagy amott a vallásüldözés kitért, ügynökei nyomban ott termettek s fenhangon vagy alattomban kürtölték, hogy a porosz király tartományában a polgári s vallás szabadság pa-radicsoma van. 1712-ben a szerencsétlen Len-gyelországban a fejtelenség mellé csatlakozott a felekezeti túreltelenség is. A jésuiták által nevelt nemesek között egyre dühöngött az üldö-zés. A Glogau-ban székelő ügynök ekkor így értesíté ő felségét: „most épen kapóra jön, hogy Sziléziát megkerítsük; ha a lengyel határon fel-séged valami faluban protestáns templomot épít-tesz, hol lengyel nyelven szolgáltatják ki az isteni tiszteletet, ezrével jönnek át hozzánk az embe-rek. A templom nem sokba kerül, akár ajtó se legyen rajta, csakhogy templomnak lássék; s aztán, ha visszamennének is a hívek Lengyelor-szágba, még sem vesztenének, mert vasárnapon-ként jó sok sört s palinák isznak meg s ez a mi konyhánkra jön.“ 1747-ben Csehországban iszo-nyu éhség tört ki. Mihelyt Frigyes e szerencsét-lenségnek nesztét vette, leül, ír egy meglehangu, szánakozó levelet s a határszéli urakat megbizta, hogy az éhező népséget fogadják meg s telepít-sék meg birtokukon. Mikor Lissa száz év alatt

már harmadjára leégett, Frigyes német s lengyel nyelven köröztet egy kiáltványt, melyben többek között írja: „halljuk, hogy sok hajléktalan szí-vezőremest kivándorolna Sziléziába,“ s ekkor elő-sorolja amaz előnyöket, melyek a bevándorlókra várakoznak. Ugy tódult birtalmába mindenfelől a nép, hogy ezt a szomszédos fejedelmek utol-jára megszokták. A szász választó fejedelem boszusan írta: „eljárás módja sehogysen fér össze a jó szomszédsággal; remélem, hogy az ily csábítgatásoknak már talán vége szakad.“ Azonban hiában remélt, Frigyes ügynökei épen ugy működöttek, csakhogy egy kissé ovatosab-ban, s kivált a vagyonosabb családokat szemel-ték ki. De a szász fejedelem ennek is nyomára jött; iszonyatos rendeleteket bocsátott ki a tit-kos ügynökök ellen. „A legkisebb gyanura teker-jétek ki a nyakat,“ parancsolá rendőreinek; azonban egy ügynök hajszála se görbült meg s a népvándorlás egyre tartott.

Lengyelországgal szemben még udvarias-nak sem kellett lennie. Ügynökei itt bátran s nyilvánosan léptek föl. S ha valami lengyel föld-birtokos meggátolta jómódú jobbágya kivándor-lását, Frigyes átételtatott három-négy ezred lovasságot s egész Posenig üldözte az ellensze-gülöket. Az ilyes lovaslási gyakorlat beke idején is megtörtént. Ha aztán a kormány interpellálta, kész volt a mentés, hogy lovaslási kirándulást tett az ezred, s a lengyel kormány a választ tu-domásul vette.

Igy valóstotta Frigyes ama sokszor emle-gett elvét, hogy a „földműves a társadalom is-táppja“. Ő azon volt, hogy kevés költséggel hasz-navehető polgárokat teremten tartományának. Azonban ily czelokra sem szeretett igen költe-kezni, ha az ügynökök pénzért zsarolták, így válaszolt: „szegényebb vagyok Jónán,“ vagy „igen fáj a fülem, nem hallok ma semmit; zör-gess másutt.“ A bevándorlottsággal atyailag bánt s szigoruan ráparancsolta a polgárokat, hogy még kenyeröket is megcsukrozzák új honfitár-saiknak. A bevándorlók néha rászédtek az üg-nyököket; elsözktek s más helyen ujra besomp-lyogtak, hogy a bevándorlási jutalom-díjt két izben is fölvehessék, többen meg neki adták ma-gukat a könnyű életnek. Egy izben egy kü-lönösen kegyelt bevándorlott így szólt a királynak: „felség, felszedem a sátorfámat, elmegyek más-hová, hol jobban megélhetek.“ „jól teszed, — vizsonzá a király — én is itt hagyám Porosz-oroszgot, ha jobb helyem kínálkoznék.“ De mind-amellett is iszonyuan boszankodott azokra, a kik kerekelt oldottak, s ott hagyták a kis paradicsom-ot. „Nem jó lenne-e esküvel kényszeríteni őket?“ kérdezék az ügynökök. „Ezzel nem sokra mentek, — vizsonzá a fejedelem — azt százszor is megtörik. Tartásotok őket szemmel, látogassá-tok meg hetenkint kétszer, s ha valamelyik mégis ellilán, a közsegtafnacosot kell egy új honosított költségeinek fedezésére kényszeríteni.“ A beván-dorló jellemével nem igen törődött. „Az első nemzedékre nem sokat adok, — mondta — itt az utódokért működöm, mert majd unokáikból idővel tösgyökeres poroszokat lehet faragni.“ Igaza is volt, Szilézia például, mely most telje-sen német, akkor Ausztriában szláv kerület volt; Brandenburgban gyülevész néppel töltötte be a vérgöz háboru hégagait, s hogy minél többen férjenek el, kiszárittatta a mocsárokat, csatorná-kat csináltatott stb. Szilézia 1826-ban került osztrák hatalom alá, mikor a Habsburg család tette fejére a cseh királyság koronáját. Ha akkor Ausztria nem sovárgott volna spanyol, olasz ura-lom után, de erejét Csehországban s Sziléziában összpontosítja, s azt azonosítja mintegy magába, Poroszország felébe kerekedik s az ma nem ter-jeszthette volna ki oly merészen szárnyait. Azonban Ausztria nem gondolt Sziléziával, s Frigyes azt egy hónap lefolyása alatt birtokához csatolta; a rablóbandából fegyelmezett hadsereget alkotott, a várakat, melyek romban heverte-g, megújította; az irodalmat terjesztette közöttük, egyzóval az elhagyott országban új élet pez-sült meg. Igaz, hogy az adó egykissé feljebb-szállott, de a közjólét fölvirágztatására lett szentelve; a király három millió tallérból csak tizenhétzert tartott fenn a maga számára. Sziléziában örökös háborgás volt a vallás miatt. Ausztria alatt a katolikusok voltak fö-lényben, Frigyesből a protestánsok vartak több szabadalmat. A landshuti csata után kétezer protestáns paraszt azon csekély kegyet kérel-mezte a királytól, hogy a „vidéken elsözt papis-tákat hadd öldökölhessék le“. Frigyes most

először életében idézte a szentírást. „Szeresd ellenségedet, mint te magadat, — mondá nekik, — áldjad azokat, kik téged átkoznak, imádkozzál azokért a kik tégedet üldöznek“. A parasztok szégyenkezve mentek el. Frigyes elve a teljes lelkiismereti szabadság volt. Csak az ünnepek számát kevesebbetitette s a bucsujárást korlátozta. A breslauer érseknek még azon jogát is meghagyta, hogy pénzt verethessen.

A harmincz éves háboru befejezése után széles tere nyílt a telepítésre. Egész majorságok, faluk állottak pusztán, lakatlanul; mennyi iparos hagyta oda örökre műhelyét a nagyobb városok-ban. Az ügynökök igazán ügyesen jártak el, nehány év alatt Sziléziában tövesenen működ-tek a bevándorlók takácsok. Oppeln vidéken lápos mocsárok voltak, hogy hat holdnyi terüle-ten sem lehetett volna egy fej rozskalászt ter-melni. Frigyes vasakarata ezen is segített. Ügyes gazdákat szemelt ki, pénzzel segítette őket s e tájk ma a legjobb talaju föld. A főnemeseket is ügynökeivé tette. A ki valami kegyért, rangért áhított, e szavakkal biztatta: „telepíts elébb egy falut s aztán fordulj hozzám“. Posadovszky grófot rábeszélte, hogy nagy erdőségeit vágassa ki s aztán adjon telket a bevándorlóknak. A gróf nem mert ellenszegülni, a vágatás megkezdődött, ekkor egy másik grófot hivatott elő, s hivatkozva Posadovszky példájára, azt is beugratta. Ha a nemes urnak történetesen nem volt pénze, mind-járt szívesen kölcsönzött, csakhogy az erdőség helyén faluk keletkezzenek „csinos házakkal, iskolákkal“.

Nyugot-Poroszország is nagy mérvben segí-tette elő a Hohenzollern család emelkedését. Mikor Frigyes e tartományt kezei közé kapari-totta, mind a német, mind a szláv nép a nyomor szélén tántorgott, a gazdaságot oly silány lábon állott, hogy a legvagyonosabb is beerte árpa-kenyérrel, a falukon csak sárkunyhók düledze-tek, a városok is romokban hevertek, a vaské-nek híret sem hallották, a rétek, kaszálók hasz-nalatlanul hevertek. Frigyes rögtön iskolákat állított, eltörlötte a jobbágysságot, szabadalmakkal ruházta föl a városokat, kölcsönzött az uraknak, vető-magvat osztott ki a földművesek közt, s nemesfajú barmokat hozott a baromtenyésztés előmozdítására. Egy év mulva már Voltaire előtt dísekedett, hogy e kis „harapásnyi birtoka“ épen oly jó lábon áll, mint egyéb tartományja; husz négy-szög mérföldnyi mocsárt kiszárittatott, a Visztulát s Necezt csatornával kötötte össze az Oderrel s Elbával. A csatorna 174 ezer tallérba került s 16 hó alatt létesült, éjjel és nappal hat-ezer ember dolgozott rajta. 1773-ban örömmel szemlélhette a nagy fejedelem, hogy az Oderen a Visztulához rakományval terhelte hajók evez-nek. Calm nevű városban a bevándorlott szabók, kőművesek, csizmadiák közt, hogy e szétzúllott városban maradjanak, marokkal szórta a pénzt. Egyes elpusztult helyeken egy negyedmillió tal-ért adott ki, mi az akkori szűk pénzügyonok s érték mellett jelentékeny összeg lehetett. De nem hiában, mert Calm virágzó iparos várossá nőtte ki magát, úgy szintén Bromberg is, hol akkor csak nyolczszáz lakost talált a király, míg a mult évi népszámlálás szerint 35,000 lakost számlál.

Ha megfontoljuk, hogy még Frigyes elődei alatt mily sok hugonotta s Frigyes negyvenhat évi uralkodása idejében háromszáz ezer embernél több vándorolt be, Poroszországot bátran nevez-hetjük „gyülevész királyságnak“, csakhogy a szó nemesebb értelmében. 1786-ban, tehát még csak kilenczvenkét évvel ezelőt az összes nép egy harmadát bevándorlottak vagy ezek gyermekei képeztek. Az újkor története ehhez hasonló esetet nem mutathat föl. Ezer meg ezer száma fogták itt a halat. Frigyes alatt a francia bevándorlás nagyon megcsökkent, de sok olasz jött be, kik mind szakácsok, hentesek s kiskereskedők találtak foglalkozást. Frigyes nagyon edesgette a görögö-ket, mert igen óhajította volna nagy számmal képviselve látni a kifünő „görög fajt“. Velenczé-ben több ügynökököt fizetett, aztán cigányokat használt föl kémül, de mindenellett is kevés görög szelidült meg nála, mert nem igen vágya-koztak a hideg északra. A cigányokkal eleinte kegyetlenül bánt, ha birodalma határan belül egybet elesíptek, minden vizsgálat nélkül akasz-tatta föl, későbbben azonban megszédült, a papírmalkhoz rongyszédökül alkalmazván őket, egynehány család bevándorlását meg-en-gedte, kik még maiglan is megtartották cigány jellegüket. A télviz idején kiülőzött salzburgia

500 határozott petis sor. vagy annak helye egyezri letartással 16 krajczár; többszöri letartással 10 krajczár. Belföldi külön utában letartással 20 kr.

HIRDETÉSEK.

Kiadó-hivatalunk számára hirdeményeket elfogad Bécsben: Hasznerstein és Vogler Wallfischgasse Nr. 10, Mollse R. Seilerstrasse Nr. 2, Oppelk A. Wollzeile Nr. 22.

Csász. kir. szabadalm. általános biztosító-társaság (Assicurazioni Generali) Triestben.

Negyvenhatodik számadás A az 1877-ik évre az életbiztosítás kivételével valamennyi üzletet átölelvé.

Table with multiple columns and rows detailing financial statements, including sections for 'Tőkek utáni jövedelem', 'Nyereség- és veszteség-számla 1877.', 'Életbiztosítások halál esetére', and 'Feltétlen életjárdékok'. It includes various sub-sections like 'Tűzbiztosítási ágazat', 'Tengeri és szállítvány-biztosítási ágazat', and 'Életbiztosítások halál esetére'.

Mérlegszámla 1877 december 31-én.

Table with columns for 'VAGYON.' (Assets) and 'TARTOZÁS.' (Liabilities). It lists various assets like 'Részvények', 'Készletek', and liabilities like 'Törlesztések', 'Készlet', etc.

Iroda Budapest: az intézet házában, Dorottya-utca 10.

A csász. kir. szabadalm. Assicurazioni Generali magyarországi főigénykésze: Ellenberger, Krellwitz, Rott.

Cs. k. szabad. által. biztosító-társaság (Assicurazioni Generali) Triestben.

Állami és nyilvános papírok. 1877 december 31.

Table listing various securities and bonds, including 'Árzték-papírok megrevezése', 'Állami és nyilvános papírok', and 'Összesen a velenrezi igazgatóságnál letelve'. It includes columns for 'Névérték', 'Árnyom', and 'Valódi ár'.

Csepő-gépek tisztítással, 2, 3 és 4 vonóállatra, erősek, munkaképesek és olcsók. Csepő-gépeket 1 és 2 vonóállatra, szalmarázóval és rázó-rostával, díjmentes és próba-idő mellett szállítunk. Díjmentes vasúti szállítás. Szállár ügynekök kerestetnek. Mayfarth F. és Társa gépgyára M. m. Frankfurtban.

FERENCZ JÓZSEF KESERÜVIZ-FORRÁS. legártalomdúsabb és leghatásosabb budai keserűvíz. Kapható minden gyógyszertárban és fűszerkereskedésben. Rendes adag: egy fél borospohárral. 4428/b

Harkányi gyógyfürdő. Magyarország Baranya megyében. Mohács-pécs-bárosi vasút Péc és Villány állomással közlekedésben. Fürdő-évad május hó 1-től sept. hó 30-ig. 50 R. foku természetes meleg artézi forrás, kénes hévíz kitünő gyógyhatással. Posta, távirat. 4523. Minden bővebb tudósítással készséggel szolgál a fürdő-igazgatóság.

Vadász Ferencz özv. utóda. illatszertárában a „virágkirálynéhoz” Budapesti kerület-utca 2-ik szám, párisi ház, a legújabb francia illatok kaphatók, u. m.: BOUQUET DU PLEVNA, egy üveggel 3 ft. BOUQUET DU PATRIOTE, egy üveggel 3 ft. E kettő a legújabb, legegységesebb, legkedveltebb és legpusztítatlanabb dívatos illatszertár. Kaphatón megkülönböztet, és vidéki megrendelések azonnal és pontosan teljesítenek. 4642

BOR-HORDÓKAT. saját hordó-gyárukól ajánlanak GRUNWALD & COMP. szeszflonitő-gyár Budapestben. 4641. Iroda: Akadémia-utca. Gyár: Újpesti ut.

REICHARD és TÁRSA vasbutor-gyárának foraktára Magyarországra számára egyedül és kizárólag SCHUK N. m. k. udv. szállítónál

Budapest, király-utca 1. szám, léteznek, hol folyton gazdag felszerelés van mérésélt eredeti gyári árak mellett mindenemű szállár, tűzben dolgozott batorokból tetszés szerinti választás czéljából készlet 4657 ben. Rajzok és árjegyzékek ingyen.

Martiny F. H. és Fia. Budapest, IV., váci-utca 17. Ajánlja a t. cz. uraságoknak jól felszerelt raktárát: saját készítményű dohány- s szivarpipáit, valamint baadeni s török meggy-fa esbubuszárait a legolcsóbb árak mellett. Szé- vagy levélbeli megrendelések bármily címre, monogrammal vagy más jelvényekkel az elismert jó készítményi modorban eszközöztetnek. Kívánatra árjegyzékek franco szállíthatnak.

Kopaszág ellen, a haj vesztése a korpaképződés megállítására, naponta bedörzsölő bizonyítványok és készítmények tanácsa szerint egyedül és kizárólag hasznos a tannin-olaj dr. Moras-tól. Ittben valóban csodás, mert nem csak a vesztett hajokat távolítja el, hanem a tudomány alapi tehatóan minden beteg haját új életre hoz, s a haj növekedését bámulatosan előmozdítja. Ezen eredményös hatást számtalan bizonyítvány hirdeti. — A többi körül álljon itt a következők: „En is megadom dr. Moras tannin-olajának a megjelölt dícsereket, nem csak a haj kibúválat és a korpaképződést szüntette meg nálam, hanem új, erőteljes hajnövekedést is idézett elő.” Andrássy. Kapható övegenként 2 és 1 forint Budapestben Török József gyógyszerésznél, király-utca 7. — Határozatlan dr. Moras tannin-olaja kérszék.

SCHUK N. magyar kir. szab. udvari súly- és mérleg-gyára BUDAPESTEN. ajánlja elismert jellességű készítményeit: tized- és század-mérlegekben, állatmérlegek, serpenyők- és rudakban, méter- és folyadék- és hossz-mértékekben fából, vas és fémbe, valamint minden létező súlymértékben vas, sárgaréz- és alpacából a legolcsóbb árak mellett. Gyár: király-utca 92. sz. — Raktár: király-utca 1. sz. Árjegyzékek ingyen. 4654

